

DECEMBER 2020 - NR. 129

TEMA: VERDENSARV I DET DANSKE RIGE.

LANDSFORENINGEN FOR BYGNINGS- OG LANDSKABSKULTUR

by &
land

VERDEN SARV I RIGSFÆLLESSKABET

Af Bolette Lehn Petersen, Slots- og Kulturstyrelsen

Danmark ratificerede Verdensarvskonventionen i 1979. Konventionen forpligter lande over hele verden til at bevare den del af verdens kultur- og naturarv, som er umistelig for hele menneskeheden. Det sker ved, at stederne optages på Verdensarvslisten.

Der gik 15 år, inden vi i 1994 fik det første sted optaget på Verdensarvslisten. Det var Jellings to runesten, kirken og de to høje. Udpegningen blev i 2018 udvidet til også at omfatte hele palisaden og skibssætningen.

I dag har Danmark syv steder på verdensarvslisten og via Rigsfællesskabet yderligere tre i Grønland.

Verdensarvskonventionen hører ind under Kulturministerens ressortområde, og det er Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv, der har ansvaret for arbejdet med verdensarv i Rigsfællesskabet.

Verdensarv – enestående universel betydning

Alle de 1.121 steder på verdensarvslisten besidder "enestående universel værdi". Enestående universel værdi hviler på tre piller, som alle skal være til stede:

- Stedet skal opfylde mindst ét af ti kriterier, hvoraf de seks omhandler kultur og de fire natur.
- Stedets integritet skal være bevaret – og ved kulturarv skal det også besidde autenticitet.
- Beskyttelse og forvaltning af stedet skal være opfyldt, så stedets enestående universelle værdi er sikret for fremtiden.

Verdensarv er steder, hvor de fysiske værdier er til stede. Det er altså ikke nok, at der er en fortælling eller hændelse, der knytter sig til et sted, der skal også være fysiske spor, der vidner om det.

Kriterier for verdensarv (I-VI kultur og VII-X natur)

- I) et mesterværk af menneskelig kreativitet.
- II) et vigtigt *samspil mellem menneskelige værdier*, i en periode eller inden for et kulturelt område i verden, i forbindelse med udviklingen i arkitektur eller teknologi, monumental kunst, byplanlægning eller landskabsudformning.
- III) et enestående eller i det mindste exceptionelt *vidnesbyrd om en kulturel tradition* eller en civilisation, som er levende eller forsvundet.
- IV) et særligt eksempel på en bestemt type bygning, arkitektonisk eller teknologisk samhörighed eller et landskab, som illustrerer et eller flere *betydningsfulde stadier i*

menneskets historie.

V) et særligt eksempel på traditionelle menneskelige bosættelser, eller menneskers udnyttelse af jord eller hav, som er repræsentativ for en eller flere kulturer, eller *menneskets samspil med miljøet*, hvor dette er blevet sårbart som følge af uigenkaldelige forandringer.

VI) direkte eller håndgribeligt forbundet med *begivenheder eller levende traditioner, ideer, tro eller kunstneriske og litterære værker* af særlig universel betydning.

VII) indeholde enestående *naturfænomener* eller exceptionelt naturskønne områder eller områder af æstetisk betydning.

VIII) et fremragende eksempel på *hovedperioder i jordens historie*, og inkludere et bevis for liv, betydningsfulde pågående geologiske processer i udviklingen af landformer, eller have betydningsfulde geomorfe- eller fysiografiske kendetegn.

IX) særlige eksempler på betydningsfulde igangværende økologiske og biologiske *processer i evolutionen* og udviklingen af økosystemer på land, i ferskvand, ved kyster og i havet samt plante- og dyresamfund.

X) indeholde de vigtigste og mest signifikante *naturlige levesteder for bevaring på stedet af biologisk mangfoldighed*, herunder levesteder for truede arter, der har særlig universel betydning ud fra et videnskabeligt eller bevaringsmæssigt synspunkt.

Tentativlisten

Gennem Verdensarvskonventionen er Danmark forpligtet til at lave en fortegnelse over de kultur- og naturarvs værdier, inden for vores grænser, vi mener, har enestående universel betydning, og vi dermed vurderer, er værdige til optagelse på Verdensarvslisten. Denne liste benævnes tentativlisten.

Kulturministeren åbner cirka hvert tiende år for revision af tentativlisten, senest i 2017-18. Det er alle landets kommuner, statslige og statsanerkendte museer, univer-

Øverst: Hvalsey kirkeruin i kulturlandskabet Kujataa i det sydligste Grønland kom på verdensarvslisten i 2017 på grund af betydelige spor af nordboernes og inuiternes landbrug og jagt og vekselvirkningen mellem deres kulturer og naturen. Kirken i Hvalsey opførtes omkring år 1300. Foto: Keld Jensen. Stillet til rådighed af Slots- og Kulturstyrelsen. Nederst: Kronborg er dansk verdensarv siden år 2000. Foto: Thomas Rahbek.

Stevns Klint, verdensnaturarv siden 2014, set mod Højerup gamle kirke. Foto: Depositphotos.

siteter samt interesseorganisationerne Historiske Huse, Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur og Organisationen Danske Museer foruden Grønlands selvstyre og Færøernes hjemmestyre, der inviteres til at indsende forslag til tentativlisten.

Slots- og Kulturstyrelsen indhenter vurderinger fra de uafhængige, faglige rådgivere i Danmark, ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) og IUCN (International Union for Conservation of Nature), af alle de indkomne forslag. På baggrund af disse vurderinger og den erfaring, Slots- og Kulturstyrelsen har fra verdensarvsarbejdet, udarbejdes en indstilling til kulturministerens endelige afgørelse.

En ansøgning til tentativlisten skal blandt andet indeholde en beskrivelse af stedet, forslag til kategori og kriterier, vurdering af integritet og autenticitet, beskrivelse af beskyttelse og forvaltning, en vurdering af stedet i forhold til andre steder på verdensarvslisten og andre landes tentativlister, som skal godtgøre, at lignende ikke allerede er udpeget som verdensarv, og en beskrivelse af lokal opbakning.

Endelig er det væsentligt, at der er gjort overvejelser om, hvordan de nødvendige ressourcer til at lave nomineringen, kan tilvejebringes. Det er nemlig både tidsmæssigt og økonomisk krævende at udarbejde en nominering.

Nominering

Når et sted er optaget på tentativlisten, er næste trin på vejen mod verdensarvslisten at udarbejde en nominering – en ansøgning. Dokumentet skal opbygges efter et fast format, der er vedtaget af verdensarvskomiteen, og som findes i de "Operationelle retningslinjer".

Der er mange lag i en nominering: udpegningen af selve området og en beskyttelseszone (bufferzone) omkring, som skal være helt præcist angivet på kortmateria-

le, den enestående universelle værdi skal være beskrevet, der skal udarbejdes en komparativ analyse, der godtgør, at stedet er den vigtigste repræsentant af sin art, der skal være en beskrivelse af stedet og dets historie og udvikling, en forvaltningsplan, der også forholder sig til trusler og muligheder, herunder en plan for bæredygtig turisme, en plan for monitorering og endelig et godt illustrationsmateriale. Da det kun er én af de personer, der skal vurdere ansøgningen, som rent faktisk besøger stedet, er det vigtigt, at det præsenteres godt i billeder. Der lægges stor vægt på, at der under hele arbejdet sker en løbende borgerinddragelse. De fleste nomineringer udarbejdes i en mindre ekspertgruppe under en styregruppe med repræsentation fra kommune, ejer, forvalter, relevant museum, Slots- og Kulturstyrelsen med flere

Den færdige nominering underskrives af kulturministeren, inden den sendes til verdensarvscentret i Paris. Hvert land kan aflevere én nominering om året og verdensarvskomiteen behandler op til 35 nomineringer pr. år. Fra afleveringen, til den endelige beslutning om optagelse på verdensarvslisten kan tages på verdensarvskomiteens årlige møde, går der minimum halvandet år. I den periode bliver ansøgningen vurderet af de rådgivende organers (ICOMOS henholdsvis IUCN) bedømmelsesudvalg for verdensarv.

Det rådgivende organs indstilling forelægges til verdensarvskomiteens beslutning. Der er fire mulige udfald af denne:

- optagelse på verdensarvslisten
- ikke optagelse på verdensarvslisten
- tilbagesendelse af nominering til justering og revurdering indenfor tre år
- udsættelse af nominering for mere tilbunds gående undersøgelser eller omskrivninger, hvorefter hele nomineringsproceduren skal gå forfra.

Til dato har Danmark kun haft én nominering, der ikke førte til indskrivning på verdensarvslisten, *Viking Ages Sites in Northern Europe*, som blev bedømt til udsættelse. Nomineringen var en transnational serienominering sammen med Island, Letland, Norge og Tyskland. Efterfølgende er der på nationalt plan arbejdet videre med nogle af lokaliteterne i serien. Således er Hedeby og Danevirke blevet optaget på den tyske verdensarvsliste i 2018 og vi forventer at aflevere serienomineringen af Vikingetidens ringborge i 2021.

Respekt for verdensarvsstederne

Med optagelsen på verdensarvslisten følger en forpligtelse til at beskytte, bevare, formidle og overdrage stedet til kommende generationer.

I forhold til verdensarvsstederne har Slots- og Kulturstyrelsen især fokus på, at den udvikling, der sker inden for områderne, i bufferzonerne eller i et større område fra verdensarvsstederne, respekterer den enestående uni-

verselle betydning og ikke forringer denne. Hvis det sker, vil Verdensarvskomiteen kunne sætte stedet på listen for verdensarv i fare (døngerlisten) og i yderste konsekvens tage det af listen. Dette er på verdensplan dog endnu kun sket to gange (i 2007 og 2009) og er noget verdensarvskomiteen forsøger at undgå gennem dialog og understøttende hjælp og vejledning.

Optagelse på verdensarvslisten har til formål at beskytte og formidle stedets særlige kvaliteter, men det betragtes af mange også som en billet til øget turisme og økonomisk vækst. Det er absolut en mulighed, men det kræver en koordineret og vedholdende indsats fra kredsen bag det enkelte verdensarvssted. Masseturismen på nogle verdensarvssteder har ført til et så stort slid på stedet og så markante udfordringer for lokalbefolkningen, at Verdensarvskomiteen har stort fokus på, at der udarbejdes planer for bæredygtig turisme for verdensarvsstederne. Dette sker, for at det enkelte sted kan afværge eller nedbringe den negative effekt af turismen og yderligere understøtte de positive effekter, som det at man deler stederne og deres betydning med andre mennesker og dermed bidrager til dialog og fælles forståelse, og at der kan skabes vækst lokalt gennem øget beskæftigelse og bosætning.

Verdensarvsstederne skal hvert sjette år afrapportere status på tilstanden til Verdensarvscentret med det formål at vurdere, om udpegningsgrundlaget er intakt, og gøre status på beskyttelse og forvaltning, herunder trusler mod stedets enestående universelle værdi. Dette fører til en samlet vurdering af de forvaltningsmæssige emner, der kræver yderligere handling. Sideløbende med dette skal Danmark afrapportere til Verdensarvscentret på implementeringen af verdensarvskonventionen på nationalt plan.

Den periodiske rapportering giver et unikt indblik i status på verdensarvsstederne og på verdensarvskonventionen. På baggrund af rapporteringen deltager landene i udarbejdelse af en regionsopdelt handlingsplan for de tiltag, der vurderes at være de vigtigste i den efterfølgende periode.

VERDENSARVSSTEDER I DANMARK

- 1) Jelling Monumenterne (kultur), 1994
- 2) Roskilde Domkirke (kultur), 1995
- 3) Kronborg Slot (kultur), 2000
- 4) Vadehavet (natur), 2009
- 5) Stevns Klint (natur), 2014
- 6) Parforcejagtslandskabet i Nordsjælland (kultur), 2015
- 7) Brødremenighedsbyen Christiansfeld (kultur), 2015

VERDENSARVSSTEDER I GRØNLAND

- 1) Ilulissat Isfjord (natur), 2004
- 2) Kujataa, nordbo- og inuitlandbrug ved kanten af iskappen (kultur), 2017
- 3) Aasivissuit-Nipisat, inuitjagtareal mellem iskappe og hav (kultur), 2018

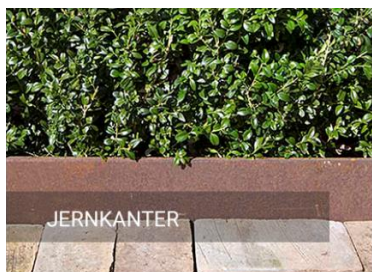
DEN DANSKE TENTATIVLISTE

- 1) Frederiksstaden og Amalienborg, 1993
- 2) Molerklinterne på Fur og Mors, 2010
- 3) Vikingetidens ringborge, 2010, udvidet 2019
- 4) Dragør gamle by og havn, 2018
- 5) Møns Klint, 2018
- 6) Arbejderbevægelsens forenings- og samlingsbygninger, 2018

Der er ialt optaget 1.121 steder på verdensarvslisten. Kilde til verdensarvssteder: World Heritage List på unesco.org. Kilde til tentativlisten: silks.dk.

Red.

JernKompagniet.dk

www.JernKompagniet.dk - info@jernkompagniet.dk